

Štev. 4.

V Celoveu 1. aprila 1865.

VIII. tečaj.

Spomlad je tukaj!

(Zložila Luiza Pesjakova.)

Iho, le tiho britkóst in težava,

Novo življenje povsod se glasi;

Ravno oznanja vesela narava:

„Spomlad je tukaj, al v spanji leži.“

Tamkaj počiva na trati zeleni,

Čez njo razpenja se modri šotor,

Cvetki rudeči in beli, rumeni,

Hvalo prepeva jej tičji ves zbor.

Lahki zefiri jej lica hladijo,

Rosa kristalna podaja ji kerst;

Gozdi in logi jo serčno slavijo,

Plode obilne ponuja jej perst.

Ude prekrasno zagrinja jej tkanje,

Ktero nebeske so vezle roké:

V spanji najslajše jo zibljejo sanje,

Čuti blaženstva in misli zlaté.

Z zornimi persti jej kinča glavico

Boginja Flora zdaj z vencem lepó;

Čelo prestol je za „rožo“ kraljico,

V krogu jo spremlja vse cvetje mladó.

„Zvonč'ki“ in „šmarnice“ v vencu cvetejo,

„Plávica“ mila pri „mahu“ sloní,

„Primulae veris“ *) „narcisom“ povejo,

Kar se v nebesih zapertih godí.

„Kroni cesarski“ se nagne „ostroga“,

V pisanem krileu se „tul'pan“ bahá,

„Resi“ se bliža „sirotica“ vboga,

Nežna „vijol'ca“ se skrivaj smehljá.

Kmaló se bode spomlád prebudila,

Persi že dihajo sapo sladkó,

Kjer se dotakne le sapica mila,

Tamkaj „spominčice“ v hipu rastó.

Vriskaj človeštvo in vriskaj narava,

Spomlád preljuba zbujena je zdaj,

Tiho, le tiho britkóst in težava,

Sreča nezmerna nas vabi na raj.

Bodi nam zvesta, devica cveteča,

Siplji čez zemljo svoj blagi zaklad;

Saj te pozdravlja ljubezen goreča —

Blizo ljubezni je rada spomlád.

*) Trobentice, iglice.

Tihotapec.

(Pripovedka iz domačega življenja kranjskih Slovencev.)

(Dalje.)

V.

Mrak se je delal. Sneg, ki se je bil po dnevi nekoliko stajal, jel je zopet škripati pod nogami, ko so nekaj tednov pozneje trije možaki korakali čez Gorjance navzgor iz južne strani. Vsi trije so opertav nosili velike vreče na herbtu, opiraje se na gerčave podkovane palice. Dva sta imela hrovaško obleko, eden pak, vodnik trojici, bil je opravljen po kranjski noši.

Poslednjega lahko spoznamo po dolgi čversti postavi in prederzni hoji, da je Štibernikov Francè.

Od tistega večera, kar je cesarske služabnike tako nespametno pestil, ni ga bilo več domá; kajti bati se mu je bilo po vsej pravici, da bode gosposka hotela imeti odgovora za tako samooblastno ravnanje. Tudi si je bil v svesti, da bi konec vseh njenih vprašanj bil le-tá, da bi ga v ječo in potem še v vojake vteknila, česar si pa nikakor ni želel. Zopet je rajši nepostavno živel po domačih gorah, pečaje se s tihim, nevarnim tihotapstvom in obupnimi tovarši, kakor da bi bil sedel v železji, ali da bi puško nosil po tujih deželah. Sicer se mu je večkrat malo težko storilo, kedar se je domislil na starega očeta in na ljubo sestro, na sramoto, ki jo je njima nakopal na glavo, da jima lahko sosedje očitajo njegov kontrebant: vendar zginile so mu vse te boljše misli, ako je pomislil, da ga je vroča nagla kri že tako daleč zapeljala, da se že ne sme povsod očitno pokazati. Ta misel, ki vsacega hudodelca na zlem potu priklepa, govore mu, da je prepozno poverniti se na pravi pot, navdajala je tudi Franceta; sklenil je biti tihotapec, glasovit in poznan po vsej deželi.

Trudni prisopó trije popotniki na verh. Govor jim je bil že potekel, tiho so stopali po stermin stezi, vsak je za-se premišljeval. Kakor morje se je bila razlila zimska večerna megla po veliki kerški ravnini, ob deroči Kerki tjekaj do šumeče Save. Tudi luna je priplula na nebo. Tiho je sijala po nočnem zraku zdaj čista, zdaj zopet na pol zatemnela v letečem oblaku. „Kmalo pridemo do kraja“, govori France Ivanu, ki je svoj ‚bogme‘ klel med zobe, „tukaj precej v vežini se začno vinogradi; na hramih vem za suho seno, ležalo se bo prav dobro na njem. Jutri zjutraj pa vstanemo še ob noči, in gremo v dolino. Tudi je varneje zjutraj za časa hoditi z Gorjancev, ko pa zvečer.“

„Dobro!“ rekel je stari tihotapec.

„Ako bi nas vrage zalezovali, čakali bi nas gotovo o tistem času, ko je zdaj-le. Saj veliko bi ne opravili, ako pridejo. Za nič so vsi štirje. Ste li videli, Ivan, kako smo je bili uni večer ugnali v kerčmi? Povem vam na mojo dušo in na fajmoštrovo besedo, če se tukaj na samoti snidemo, še slabše se jim bode godilo, zlasti tisti drobtini, Peču, kterega sem že imel enkrat pod pestjo, pa sem ga premalo meščal; popravil bom, ako se mi nastavi še kedaj.“

Hrovat se namuzne, ne reče pa ničesa. To je tudi Franceta utišilo in molče so stopali med vinogradi, ki so se zdaj stezali navzdol zmerom gosteji.

Prišedši do velikega vinskega hrama, ustavijo se in odveržejo v podstrešku težka bremena s pleč. Francè prinese iz družega ogla polomljeno lestvico, pristavi jo do male luknje nad hramom in mož za možem so zlezli trije tihotapeci v suho mervo, zarili in odeli si dobro utrjene ude in kmalo potem ni bilo slišati družega okrog, ko lahko pihljanje severne sapice in glasno herčanje spečih popotnikov.

Niže v dolini pak srečamo drugo družčino. Šest možakov se je namenilo po ozkem potu v Gorjance, ne bojé se noči in mraza. Pervi v versti je bil majhna podoba, v raztergano plahto zavit, naš znanec Tekmec. Ker ga je v noge zeblo skozi raztergane podplate, stopal je jako na gosto in naglo, tako da so ga morali za njim hodeči večkrat opomniti, naj korači bolj tiho in polagoma. Pervi za petami mu je bil berljavi berič Špuntek, ki je nosil staro, krivo, zarujavelo sabljo opasano in uklepnike v rokah. Za njim pak so se svetile graničarske puške, štiri cevi, izmed kterih je vsaka naglo smert protila tistemu, kdor bi se Peču in njegovim tovaršem hotel ustavljati.

„Kje pa je tisto gnejzdo, vi možek?“ praša berič Tekmeca.

„Kmalo pridemo do njega. Ko bi le tako spakovo ne mrazilo!“ odgovori Tekmec.

„Če nas za nos vodite, mož, veržemo vas v prvo rupo, ki do nje pridemo, ali vam pa herbet zravnamo“, reče Peč.

„Koga?“ togoti se Tekmec, „mene bo v kotanjo vergel, kdo? Verzite me verzite! Antè nočete imeti tožbe pri gosposki, ki bo leto in dan terpela in tako nehala, da vas bodo zaperli po noči in po dnevi, za kolikor bo sodba stekla. Da, pač, botrov! to vam povem z lepo, če ste prav gospod, jaz sem že nekterega nadelal. Kaj menite, da bi vam jaz kazal nocoj pot in pa skrivališče Hrovatov, ko bi se mi ne bili zamerili ti možje?“

„Kako so se vam zamerili? Ali vam ni zadosti, da ste dolžni gosposki pomagati, in da vam postava plačilo obeta?“ pravi berič Špuntek.

„Kaj? Jaz vam pomagal?“ rekel je Tekmec. „Ovbe, to ne bo nič; jaz vam že ne bom pomagal. To si izgovorim, da bom devet dobrih stopinj na strani stal, vi sami se pa mekástite in lasajte ž njimi, kakor hočete. Jaz vem, da imá tisti fantè hude zobe; in skusil sem tudi že hrovaške pesti, poznam je, le sami je uklepajte, samó glejte spaka, da vas po nosu ne everknejo, kakor so vajene. Pomagal vam pa jaz ne bom, in vam nisem obetal tega. Samo kraj bom vam pokazal, ni pike več ne.“

„Kako ste pa izvedeli za to luknjo, možec?“ prasha beriç.

„Jaz bi vam lahko rekel: to vam nič mar“, pravi Fertnatek, „pa nočem in rajši povem naravnost. Vidite, boter cesarski, to je tako, jaz sem že dosti sveta in dosti ljudi skusil, tudi kontrebant poznam, — a Bog ne daj kaj hudega misliti! — in nekdanj sem bil zraven ko smo, — ko so spali kontrebanrtarji gori v zidanici na senu. Zdaj uni teden sem bil z doma in izvedel sem za gotovo, da so naložili trije tobaka na Hrovaškem: tisti Francè in tisti hudi Ivan pa še eden.“

„Ali je poznate?“

„Bog te nadleguj! Kaj pak da je poznam. Komaj teden dni je, kar sem unega seršega spaka ogovoril, unega Ivana, in sem se mu ponudil, da bi mu jaz odnašal čez goro, pa me je začel uhljati, lasati in tepsti, da nisem še enacega dočakal, kar me je moja mati rodila, in to vse zavoljo ene besedice, ki sem jo bil pri Reberniku zinjil in s katero sem povedal to, kar je res: da je Ivan kontrebanrtar.“

„In vi niste nič boljši!“ reče Peč, „veseli bodite, da vas ne zapremo, ker ste sami obstali, da pomagate tihotapstvu, kedar vas kdo hoče. Če nocoj ne dobomo nikogar, pojdete vi z nami.“

Tekmec se ustraši. Vjel se je bil v lastne besede; zató jame tajiti in izgovarjati se.

Med tem so bili prišli do hrama. Beriç je prižgal svetilnico, graničarji pak so napeli puške. Luč je čudovito obsevala tihe oborožene može, stara bruna vinskega hrama in golo stoječe in poveženo kolje po vinogradu, nasajenem daleč po rebri. Tekmec zagleda tri cule tobaka za podstreškom in kaže: „Glejte, gospodje, kaj sem vam pravil; da ne boste rekli: Tekmec iz Suhe Krajine iznad Kerke ne vé nič.“

Graničarji pak se jamejo posvetovati, kaj in kako bi začeli. Na vsak način ni bilo varno enemu na hram plezati; ako se tihotapci izbudé, veržejo ga doli na glavo ali pa mu kratko porinejo nož pod rebra. Da bi šli vsi štirje na enkrat gori, to ni bilo mogoče, ker luknja v steno, iz protja in srobotna spletena, bila je tako ozka, da ni mogel več ko eden zlezti va-njo; pri vsem tem pa so lestvice bile tako terhlene in šibke, da ni bilo gotovo, ali deržé dva moža. Graničarji in beriç so bili enih misli, da morajo iti vsi štirje na seno in povezati tihotapce v spanji vse kmalo. Toda prvi

ni hotel biti nobeden. Poslednjič se pokaže, da je najmlajši med njimi bil tudi najpogumnejši. Peter Peč vzame v roko svetilnico in si pripravi puško na strel ter tiho in skerbno stopi na lestvo. Dva trenotka in zginil je bil pod streho. Nobenega glasú ni bilo slišati, razun herčanja tihotapecev, ki v spanji niso vedeli, kaka oblačica se čez-nje nabira. Drugi graničar ravno tako varno spleza gori, za njim tretji in četerti. Špuntek pa se na prvi klin pri lestvi vstopi, staro sabljo po sebi obesi, in strahoma vsacega glasú pričakuje, ki bode s sena doli prišel.

Tekmeca pa vse te priprave niso čisto nič zanimale, kar je bil zagledal tri velikanske cule tobaka. Začel je bil tako razbirati v svoji bistri glavici: „Da bi te spak! Fertnatek, tukaj imaš priliko, obogateti v eni urici z najlažim trudom. Gosposka te bo slabo plačala za to, da si svoje stare tovarše izdal. Hajdi, Fertnatek! lebljajtarji bodo imeli opravka čez in čez, tačas pa ti lahko cule v kraj spraviš, vsaj dve če treh ne, in tobaka boš imel za šest tovorov, kakoršni so kedaj tvoj herbtčiek jezдили po Kranjskem iz vasi do vasi, in hišne očete, hlapce in pastirje s tobakom preskerbljevali.“

S tako mislijo se je Tekmec tiho k culam splazil in potem, ko se je po dolgem prizadevanji prepričal, da je ves trud celo culo odnesti zastoj, prerezal jo je s krivcem čez pol in odnesel polovino kacih deset stopinj proč v vinograd, kjer jo je vergel v germ zapletenih neobrezanih tert, in je potem še po drugo šel. Cesarski berič Špuntek je tako zamaknjeno na lestvici pričakoval, kaj se bode gori na mervi zgodilo, da ni čisto nič opazil, kaj Tekmeček počenja. Tako je bil možec že iz druge cule tobak znesel, ko zasliši krik in kletve od hrama le-sem, kar ga je začas motilo v njegovem trudu, da bi tobak zagrebel v sneg in terte.

Graničarji so bili dosti tiho zlezli na hram! Tihotapeci jih niso čutili popred, kakor so se jim zderhnile vervi na rokah. Lahko si je misliti, da se ne more veliko braniti človek, ki je v sladkem spanji menil pokrepčati trudne ude, ki pa se stermé zbudi v rokah sovražnikovih, deržečih mu smertno strelbo na persi. Zató sta se udala Hrovata brez upora. Stari Ivan je svitlo gledal, grizel sive berke in dva pota vruga poklical in molčal; njegov rojak je sicer nekaj bolj bercal z nogami in rokami, videvši pa, da ne opravi nič, obmolkne še on.

Pri Francetu niso bili za prva graničarji tako srečni. Njega si je bil Peter Peč izvolil, da ga zaderhne v uklepniške, predno se zbudi. Pa bodi-si, da je Peč prevzeten na svojo moč ali pa iz maščevavnosti zavoljo prejšnjih dni, predolgo obiral se in oprezoval pri svojem poslu, ali pa da se je mladi tihotapec, sluté svojo osodo že v spanji, popred zbudil, predno se je Peč popolnoma pripravil. Kakor blisk naglo je odpehnil France graničarja in se zaletel

v steno, da se je odtergala in padla beriču Špunteku na glavo. Špuntek se je sicer zvern timer lestve, morda bolj iz strahu nego pod težo spletene stene, ali ohrabil se je bil na mah, pobral se s tal in ko je France skočil z višine tik njega na zemljo, vzdignil je svojo skerhano sabljo in udaril tihotapca s tako močjo po glavi, da je obležal na mestu, in da ga je kri oblila. Po sreči pa je bil zamahnil z neostrim robom, zato mu ni bil črepinje preklal, le kri ga je oblila, in zvertelo se mu je v glavi.

Pol ure potem so koračili graničarji in berič, ki je veliko pripovedoval, kako se je njegovo junaštvo zgodilo, s hriba v dolino, v sredi pa so imeli Hrovata uklenjena, in Franceta sta vlekla dva pod pazduho. Glavo so mu bili obvezali, onemogle roke pa na herbtu z železom sklenili.

Fertnatek Tekmec se je bil usedel pri hramu na hlood, blizo tretje cule tobaka, in gledal za graničarji in tihotapci v dolino. Ko jih ni mogel več videti v temi, poišče v žepu izmed druge ropotije male pipe, mehurja suhega tobaka, kresila in suhe gobe. Ko si tobak napravi, ogenj ukreše in pipo v brezzobe čeljusti vtakne, nasloni se s komolcema v koščena kolena, in jame pre-mišljevat, kaj in kako bode začel s svojim novim bogastvom, ki so ga mu tihotapci pustili.

„Pač so spakove prismode, ti lebljajtarji, za dedce se zme-nijo in toliko terpe, da je dobodo, tobaka pa še ne pogledajo; in vendar je ta tobak več vreden, ko vsi Hrovatje, ki so ga kedaj nosili in vsi Kranjci, ki so kedaj ž njimi hodili, — to se vé, Tek-meca ne mislim. — Pa kaj bo, ako se jutri domislijo na tobak? Po-nj pridejo pa ga ne bo. Ha! ha! Tačas bo že spravljen.“

In v veselji si jame mož roke mencati, da mu pipa iz ust pade. Ko je dolgo klel in jo poslednjič vendar dotipal, vsede se zopet na mesto in na debelo dim poteguje.

„Ali da bi te sto spakov!“ govori Tekmec dalje, „kaj pa, če jim na misel pride, da sem jaz tobak spravlil? Tajil bom res, ali kaj, če me zalezavajo in zalezejo, da ga bom nosil? Hudika! za-pert bi bil, dve leti bi vina ni žganja ne pil. To bi bilo žaltovo! Kako bi se dalo reči, da je tobak drugače proč prišel?“

To važno vprašanje je Tekmec dolgo pretresal.

Kar skoči po koncu, vtakne še gorečo pipo v žep, popade tretjo culo in hiti jo odvleči v kraj.

Kmalo pride nazaj, stopi berzo po lestvi, prinese s hrama pest suhega sena, ukreše gobo, vtakne žarečo iskro v sredo in v krogu jame mahati in razpihavati. Ni bilo dolgo in suha merva se jame kaditi in žariti se. Tekmec nese telečo seno na hram in ga za-koplje v mervo.

Po tem jo naglo ubriše v dolino, med potom pak se večkrat ozre nazaj na hram, kjer se je zmirom gosteji dim vzdigoval.

V dolu so stale na samoti tri kmečke hiše. Tiho je bilo vse okrog teh poslopij, le veliki pes, ki je v stelji za hlevom prve hiše spal, priletel je Tekmecu jezno naproti in lajal zmirom glasneje in huje, kolikor bliže domovja je prišel. Ko se je Tekmec celo oknu bližal, bil je pes tako razjarjen, da je večkrat možička za hlače ubral.

„Vstanite, boter, hišni oče, vstanite!“ vpije Tekmec in bije na mala okna.

„Kdo pa je?“ vpraša zaspan glas iz koče.

„Jaz sem; Tekmec iz Suhe Krajine; vstanite, pravim vam in berž vstanite, gori, pravim vam, s plamenom gori! Bog vam pomagaj in svetnik sveti Florijan!“

„Ogenj, ogenj!“ kričali so po hiši gospodar, mati, ded in otroci, in precej se odpró vrata in ven plane vsa derhal na pol razpravljen na mraz.

Ko pa je gospodar ogledal streho svojo in sosedovo, pa ni zagledal nikjer nič gorečega, obrnil se je z vso jezo proti Tekmecu: „Stoj, potepin stari! te bom že učil, kaj se pravi poštene ljudi za norce imeti in iz postelje strašiti!“ Rekši je bil palico pobral in šel nad Fertnatka.

„Nikarte boter, nisem rekel, da hiša gori, ali hram vam bo zgorel, če berž ne tečete gasit. Vinski hram, vino in več ko pet centov tobaka“, djal je Tekmec in vlekel kmeta na ogel hiše, kjer se je videl vinograd.

Svitel dim se je valil proti nebu, zdaj in zdaj se je utergal plamen iz strehe in daleč v zrak posegel, iskre pak so letele daleč okrog.

„Bog in sveta pomagavka, ob vino sem!“ reče kmet in hitro teče v kočo, obuje čevlje in kožuh, med tem pa drugi domači sosedes skličejo.

Stari sivolasi ded, ki ni mogel v vinograd z drugimi možmi, stal je na vertu z otroci in Tekmecem in gledal, kako je plamen požiral poslopje, ki ga je on pred petdesetimi leti s trudom postavil.

„Veste, stari oče, kdo je zažgal?“ jame Tekmec starcu. „Jaz vam bom povedal. Trije kontrebantarji so ležali gori v mervi. Pa so prišli lebljajtarji in berič Špuntek ž njimi po-nje, in so imeli gorečo luč seboj. Povejte mi, stari oče, ali je treba nositi luči v senó? Kontrebantar ni majhen, kakor šivanka, da bi ga moral z lučjo iskati po mervi. Laliko ga v temi dotiplješ, kaj ni res, oče? Uni so pa nesli gorečo luč v suho seno in so tako poštenim ljudém hram zatrnili.“

„Kaj hram! hram se dá drugič postaviti, ali vino, pridelek dveh let, vse bo šlo. Ne verjamem, da bi ga kaj otehi“, odgovori starec.

„Pač je to spak“, odgovori Tekmec. Namesto da bi se božjim ljudem po gerlu posušil, požerl ga bo ogenj. In tobaka je notri veliko, kontrebantariji so ga toliko pustili, da bi ga imeli vi in jaz vse življenje dovolj kaditi.“

„Hvala Bogu, da je daleč od hiš!“ reče ded.

„Veste kaj“, pravi dalje Tekmec, „gospodar, vaš sin, naj toži gosposko in njene služabnike, te lebljajtarje, in iztožil bo v pravdi, da mu bodo morali plačati v gotovem denarji vso škodo, ali pa bodo zaperti.“

Med tem je bilo videti, kako so v gori možje krotili ogenj in valili sode iz hrama. Večidel so vino rešili, le en sod jim je ušel izpod rok in se germé valil v dolino, preskočil čez jarek in se razbil in zlato kapljico, ki jo je zemlja dala, popila je zopet zemlja.

Že se je v jutru danilo, ko je Fertnatek Tekmec vrečo tobaka na plečih koračil po kremenasti stezi v stransko vas. Veselo je pete vzdigoval in govoril sam seboj: „Pač, spak, lepo sem jo upe-ljal; zdaj bodo mislili, da je tobak zgorel, jaz ga bom pa prodajal. Zraven tega me bo gosposka plačala, da sem une kajone hudirjeve prodal, ti pa me niso nič videli; še vedeli ne bodo, da sem jim jaz desko izpodmeknil, ker bati bi se mi jih bilo, ako kedaj pridejo na beli dan; vzlasti tisti vaški seršen bi me iz kože djal. Ha! Ha! še gosposko sem nadelal; kmet jo bo tožil, da so mu hram zažgali in beriči bodo na zadnje sami mislili, da so ogenj zatrosili. I, kaj umetavno sem jo ubral!“

VII.

Bister in jasen je bil nebni obzor pomladanskega jutra. Močnejši solnčni žarki so bili sneg pregnali s polja in travnika, le še v kakovem zasenčji je ležala bela plahta, ki se je pa tudi od ure do ure tajala in manjšala. Zemlja je bila še malo mehka in mokrotna, vendar je trava že tu in tam zelenela in prvi leporumeni gučki ali trobentice so se med zvončki videli in naznanjali ljubo pomlad. Vesel je deček, kozji pastir, pel na skali verh Rebri in gledal na travnik v dolino mlado deklico, ki je korakala po gladki mehki stezici.

Sama in žalostna je stopala Štibernikova Reza proti fari. Za-njo, ni solnce sijalo, niso rože rastle, niso tiči prepevali. Glavico je pobesila in je tiho mislila in gledala v tla. Včasih jo je moralo kaj posebno bridkega obiti, ker obrisala si je z belim robcem debelo solzo z lepega lica; včasih pak se je menda hotela ohrabriti, kajti povzdignila je glavo in je jela berže stopati.

Ne lastna sramota in zavest slabega djanja, niti nezvestoba zapeljivega mladenčca, ne smert koga izmed družih domačih, niti uboštvo, vse to ni terlo devici serca; ampak skerb za ljubljenega brata jej je tesnila in pelénila čute, prepodila jej dolgo ohranjeni

mir in pokoj, odvezla jej nedolžno zadovoljnost in ožemala grenke solze iz njenega očesa.

Deklici ravno nasproti je prilezla stara dolgopeta, pa suha ženska s košarnico na komolecu. Ko jo Rezika ugleda, oterne in obriše si oči, ker znano jej je bilo, da je kokošarica Mica Oberščakovka huda klevetavka in jezična kakor Adamova kača, da je torej bolje skriti pred njo čute in misli.

„Ovbe, lej-jo! Kam pa kam?“ začne kokošarica, prišedši do deklice ter postavi košarnico, napolnjeno z jajci in več kosci raznoverstnih kruhov, na sredo pota. — „In pa kaj vidim? Nič nemaš v rokah. Ali ne veš, da so, zvečer ko solnce zahaja in v pomraku, kakor tudi zjutraj, vsi duhovi zunaj, in da deklíč ne sme nikdar ne polje sama, ali pa da nima ničesa v roki, ne šibice ni kakovega orodja? Pa, — kaj sem htela reči? — bila sem gori-le pri Rebernikovi materi, prodali so mi petdeset jajec, prav drago, pet za groš; pa sve se pomenkovali vsake reči. In kaj mi je povedala žena, kaj meniš?“

„Jaz ne morem vedeti“, odgovori deklica.

„Jeminasta! uganila bi lahko! Precej sem djala, čakaj! prašala jo bom ali je res, ali ni res.“

„Kaj je bilo od mene kaj?“

„Ovbe, Bog ne daj, ne žal-besede ne. Samo od tvojega brata Franceta mi je pravila, kako huda mu bo pela. Ti, povej mi sama, ti najbolj veš, ali so ga res zaperli? In pa, ali je res tri lebljajtarje do živega in mertvega poturčil, predno so ga vjeli? In pa, pravijo ljudjé, da je tistega porednega Tekmeca, ki je včasí tobak nosil včasí mešetaril, ravno tisti dan zmanjkalo, zató tudi vašega Franceta dolžé. Eni pravijo, da so ga te dni videli, drugi pa terdijo, da ga je France pretepel in da je šel v kertovo deželo. Ali bo res sodba tako sklenila, da bo France obešen?“

Tega deklica ni mogla več poslušati. Od jeze jej zarudé lica in reče babnici: „Kaj ti mar drugi ljudjé?! Nikomur ni nič storil, tebi pa še najmanj, čemú ga tedaj čez zobe vlečeš od hiše do hiše? Vem, da si vse to le ti izmislila.“

Rekši gre dalje po poti.

„Jaz izmislila! I ti serditost prevzetna ti, pošastna ti!“ vpije kokošarica klevetavka za deklico. Bleda in ruména od jeze pobere košarno, in vedno gibaje s svojo naprej stoječo špičasto dolenjo čeljustjo, ki je kakor prosena drož visela pod širocimi usti, švedra in godernjá Mica dalje do perve hiše, kjer se v glasnem samoprepiru in verlim opravljanji jezico uhladi.

Odmaševavši je sedel tistega jutra fajmošter Domenik Domicelj na klopi pred svojim domovjem na solneu in je ravno brevir molil, ko je Reza prišla za mejo po poti proti njemu. Sivolas mož, častiljivega obličja, bil je že malo gluh od starosti, zató ni popred

deklice zapazil, da mu je dobro jutro vošivši poljubila roko. Gospod fajmošter je poznal skoro vse ljudi svoje na široko raztresene fare, ker mlajše je vse on podučeval v važnejih resnicah svete vere, s starejimi pa je živel v enem istem kraju. Zató je tudi Reziko spoznal že na glasu, tem laglje, ker je vedel, da je ena najčednostnejih deklic.

„Bog daj tudi tebi dobro jutro, deklica! Kaj bi rada?“

„Ah! gospod fajmošter—“, spregovorila je Reza, dalje pa ni mogla, jok jej zapre besedo.

„No, no, pomiri se! Že vem, kaj si prišla. Zavoljo brata Franceta, kaj ne? Slišal sem že vse. Ne jokaj! Vsedi se tukaj-le, pa boš povedala, kako ti morem jaz pomagati, in kar bom mogel, storil bom z veseljem zavoljo tvojega poštenega očeta in zavoljo tvojega dobrega vedenja. Vsedi se!“

Reza se vsede in ko svojo žalost ukroti, prša jo gospod fajmošter: „Kako ste pa izvedeli domá? Veste zakaj je zapert?“

„Nič ne vemo ne. Ljudjé so povedali vsake verste reči. Oče ne morejo nikamor, ker so vedno bolehní že od božiča, kar so morali neko noč za njim iti, ko je imel nekov pretep. Djali so mi davi: Pojdi Reza doli k gospodu fajmoštru in poprosi jih, da bi bili tako dobri in bi nam dali kakov svet, kaj hočemo in moremo storiti.“

„Kedaj je bil France na zadnje doma?“ prša fajmošter.

„Po božiču je imel nekaj pobjo z graničarji. Ker so se mu grozili, da bo zató zapert, ni ga bilo domú. Ne vem, kod je hodil; eni pravijo, da je hrovaški tobak prodajal, saj to menda ni tak greh?“

„Ljuba moja! to je po postavi prepovedano. Bog je gosposko postavil; kar nam ona zapové, zapoveduje nam on sam. Kaj ne? vjeli so ga zdaj na Gorjancih pri kontrebantarjih?“

„Pravijo tako, in še druge reči: da je ljudi pobijal.“

„To ni res; meni tega ni nihče poročil. Ljudjé klatijo. Česa se pa bojita z očetom?“

„Pravijo, da bo hudo kaznovan ali vsaj dolgo zapert. Oče bi pa radi kaj plačali, da bi ga izpustili, in da bi potlej doma ostal“, reče Reza in z nova se jej uderó solze.

„Kaj meniš, da bode potlej zopet dober in pošten?“

„Gotovo, gospod fajmošter! Jaz ga bom na kolenih prosila, on ima pa dobro serce in rad bo doma ostal kakor popred.“

„To je vse lepo in prav. Še jaz ti svetujem, da greš k njemu v zapor; ti ga boš laglje pregovorila, ko kdo drugi. Jaz ga poznam. Ne bom tajil, da ima dobro serce, ali ravno tako dobro vem, da je svojeglav in termast, da dela brez premisleka in pre-naglo. Že deček je bil tak. Kar se pa kazni tiče, mislim jaz, da bode najberž nekaj dobil jih s palico, zató ker je kontrebantoval,

potem ga bodo pa v vojake silili, ker je mlad in močen, zato ker se je upiral služabnikom cesarske postave. A oče vaju je star in bolehen, ne more že lahko zemlje obdelovati. Zato bom jaz skušal izprositi pri gosposki, da ga bodo z majhno kaznijo domu spustili, in ker popred ni bil napečnega življenja, upam da moja prošnja ne bo zastonj.“

„O gospod fajmošter! —“ spregovori Reza.

„Tiho, dekle, tiho! Poslušaj, kaj bom še zraven pristavil. Vse to storim le tedaj, ako France obljubi pošteno pri domu živeti. To pa mora tebi obljubiti. Zato pojdi kmalo k njemu. Jaz svoje besede ne smem in ne morem na laž postaviti, kajti ako hočem, da bi mu kako milost izprosil, moram obljubiti za-nj vse drugo življenje. Te bom pa storil, če bom videl, da ga je v resnici volja, poboljšati se,“

„Saj ga bo gotovo.“

„Povej mu tudi, naj se mirno in potrpeljivo vede v ječi in naj nikakor in po nobeni ceni ne poskuša, kako bi si sam pomagal in ušel. Zakaj potlej so vse prošnje bob v steno. — Zdaj pa še kaj drugega povej!“

Povpraševal je stari fajmošter še marsikaj drugega od doma, od očeta, od sosedov in druge reči, deklica pa mu je rada in lahko odgovarjala, ker obljuba njegova pomagati in prositi za Francetovo svobodo, olajšala jej je serce in upokojila jo popolnoma. Ko je fajmošter naročil, naj rada moli in naj ostane še dalje pridna in bogaboječa, odšla je Rezika zopet po stezi, znotraj veseliša in zadovoljniša, ko že dolgo popred.

Pot od fajmoštra do njenega doma je bila uro hoda dolga. Med mnogoverstnim premišljevanjem je bila prišla čez travnik in je začela zopet navkreber iti in bližati se mali hosti, preraščeni z jelševim germovjem in belokožimi brezami. Mislila je, kako bode, kedar pride France zopet domu, kako se bode oženil, eno njenih prijateljic vzela, kako bode stari oče lahko brez težkega dela počival in srečne starosti dočakal, in še marsikaj enacega jej je vrelo po glavi.

Zdajci zasliši stopinje za seboj. Ozre se in zagleda — graničarja Peča. Čuden čut jo spreleti. Vedela je, da hodi za-njo, a vedela je tudi, da je kolikor toliko ravno on kriv bratovega zapora. Pervo bi mu bila morda še odpustila v družih razmerah, saj že neka naravna postava devici brani sovražiti mladenčca, ki jo ljubi; tudi zunajna podoba Pečeva ni bila ena tistih, ki ože sočutje bližnjega odbijajo. A nasproti ni verjela, da bi imel Peč poštene namere ž njo, in ker je pri vsem tem bil graničar, zato bi se ne bila tudi v drugačnih okoliščinah hotela pečati ž njim.

Ker je pa ravno Pečevo ljubezen do nje imela za pglavitni vzrok, zakaj je France jel sovražiti vse graničarje, iskal prepira in

pretepa ž njimi in udal se tihotapeem, sovražnikom njihovim; ker je dalje Peča imela za vir vse nesreče, bil jej je zopern in v tem trenutji bi bila rajša ob bogvekaj, kakor pa sešla se s tem človekom na samem.

Začne na vso moč hitro stopati, da bi je Peč ne došel. Ko pa se po strani ozre, vidi, da je tudi graničar požuril korake, in da jej je že na streljaj blizo. Steči je mislila na prvo, precej pa se je ohrabrila mislé: „Kaj mi more, jaz grem svojo pot!“

„Kam tako naglo, rožica zlata?“ reče lepi graničar. Reza ne odgovori, lice jej zarudi, in hiti dalje. Peč jej je na strani in jo skuša za roko uloviti.

„Ah, lepota moja, to ni prav, da me še ne pogledaš. Ko bi ti vedela, kako jaz težko čakam in želim, da bi te videl! Tako si se mi v serce zasadila, ko pušica. Ali ni to žalostno za-me, da ti ne smem v krasne črne oči pogledati, da ne smem še zraven tebe iti?“

„Nisem vas vabila, lahko sama grem“, reče dekle.

„Počasi, rožica bodeča! pomenila se bova kaj. Moje serce je polno; razun ljubezni do tebe, moja lepota, ki presega vse, tiči še marsikaj v njem, kar bi ti rad povedal.“

„Bolje bi bilo, da bi počakali gospod, dokler vas ne prašam. Menim, da se nemava kaj meniti, torej pojte svoje reči drugam pravit, mene pa pustite na miru“, reče ona in mu izvije roko iz roke.

„Meniš, da bi ne mogel iti drugam iskat si deklice? Deset jih dobim na dan, pa nočem nobene razun tebe. Ti moraš moja biti, če se nebo verhu naji podere in če se ves svet zoper mene zakolne!“ Rekši so se mu strastno oči zablisketale tako, da je bilo deklice strah.

„Pustite me! za božjo voljo vas prosim. Kaj bodo ljudje rekli, ako kdo pride po poti le-sem“, prosi deklica.

„Ne pustim te, poslušati me moraš, zdaj ali nikdar.“

Prišla sta bila ravno na razpotje v hosti. Graničar je deklico terdno deržal za roko in uderžaval jo. Strast mu je sijala iz oči.

„Povejte mi berž, ako mi imate kaj povedati, samo svojih neumnosti mi ne česnajte. Če se pa upate dotakniti me, udarila vas bom po zobéh, kakor gotovo tu stojim“, pravi deklica in pogumno stegne desnico.

„To je grenko za mene, rožica zlata, da se moram bati tvoje pesti. Povej mi vendar, ljubica serčna, ali sem tako gerd, ali sem tako poreden in hudoben, ali sem tako ubožen, ali kaj mi je, da se od mene obračaš“, djal je Peter Peč otožno.

„Le dobro me pomnite, in pojдите potlej svojo pot“, reče Reza, „ko bi bil kdo lep, ko solnce, dober ko nedolžen otrok, in bogat tako, da bi deželo preplačal, pa bi bil sovražnik, preganja-

vec in zapiravec mojega brata, jaz bi ga ne mogla ni ne hotela rada imeti. Zdaj veste!“

„Kaj? Jaz sem preganjavec tvojega brata? Ah ljuba deklica, saj sem vedel, da me ne poznaš“, reče Peč s svojim najmehkejšim glasom. — „Le stoj, dokažem ti, da jaz tvojega brata ne sovražim, zavoljo tebe ne. Zdaj ga ne dolžé ničesa družega, kakor da je bil tihotapec. Da je mene pobil tisto noč, ne vé nihče, ker jaz nisem pravil nikomur. Da se je cesarskim služabnikom vstavljaj, to se vé le po verhu, ker sem jaz reč potlačil, in vse to zavoljo tebe. Meni se ima zahvaliti, da ga bo majhna kazen zadela. In kaj imam jaz zato? Nič družega, kakor da me pogleduješ z navajenim zaničevanjem.“

Deklica ni djala nič na to.

„V mojih rokah je njegova osoda. Kakor se boš ti spremenila proti meni, tako se bom jaz obrnil proti njemu. Bodi mi prijazna, daj mi serce, in obljubim ti, da ga bom rešil, ko bi bil v treh ječah. Če pa ostaneš terdoserčna in neusmiljena, potem me boš poznala od druge strani. Jaz sam bom tožnik njegov, jaz bom skerbela, da bodo njegova dela še krivičnejša na videz, kakor so v resnici. Izbiraj, kaj hočeš raji, mojo vročo ljubezen, ali moje merzlo sovrašтво?“

„Ne maram nobenega“, odgovori deklica. „Mojemu bratu bodo že drugi pomagali in ne mislite, da me boste s svojim žuganjem pridobili. Motite se, če menite, da bode z obrekovanjem in opravljanjem kaj opravili. Morebiti vas bom še na drugem mestu opomnila vaših besedi. To vam pa povem: rajša vidim, da je moj brat pol po nedolžnem zapert, kakor da bi jaz udala se vam v nespodobno in pregrešno življenje. Pustite me, precej!“

„Pregrešno življenje?“ ponavlja Peč čudé se. „Moj Bog bodi mi priča, da jaz tega ne tirjam niti hočem. Prijazen pogled od tebe, poljub tvojih ust, in zavest, da kedaj misliš na-me, to bode moje rane ohladilo, to je vse, česar si želim. Samo enkrat me poljubi, predraga, in za Boga ti obljubim, da bom bratu pomagal na vse moči.“

Deklica je zarudela, morebiti se jej je smilil strastni mladeneč, ki je bil morda res dobra duša, ali morebiti je mislila: en poljub ni še greh, in tukaj vendar veliko učini.

Peč je videl, da je deklica mehkeja, da omahuje, hotel je porabiti trenotek, prijel jo je čez pas in poljubil jo na ustnice.

„Stoj!“ zagermi zdajci glas za njima. Naglo popusti Peč deklico in se ozre preplašen.

„Jezus, France!“ zavpije Reza in kakor vraščena se ne gane.

Izmed brez po resi je z dolgimi koraki stopal dolg mladeneč. Na levi roki so mu viseli ostanki železnega uklepnika, znamenje, da je ravno kar iz ječe ušel, v desni pak je imel suho od hrasta

odtergano poleno. Bledo lice, stisnjene ustnice in ognjeno nemirno oko, celo tresoče se telo je jasno govorilo, kako dušni boj bojuje. Stisnjena pest in strašni pogled, zdaj na sestro zdaj na graničarja, sta pričala, kako vre jeza v njem, kako samo ne vé, nad katerim bi jo izpustil najprevo.

„Taka si tedaj ti, deklina, katero so po vsej fari imeli za najpoštenejšo, najčednostnejšo?“ reče Rezi. „To je torej tvoja čednost, da se shajaš z beriči na samem in skrivaj.“

„Za božjo voljo France, ne misli kaj tacega!“ trepeče Reza.

„Misli?! Kaj je treba tu misliti, če sem na lastne oči videl? Da, kontrebantar sem in hočem ostati, a pošten sem in hočem ostati in nepoštena deklica, ki se z beriči peča, ni moja sestra. Hajdi! poberi se mi izpred oči, da ne grem pravit sramote svoje sestre po vsem svetu!“

„Ah, daj si dopovedati“, prosi deklica in se ga oklene krog kolen. On pak jo sune od sebe in se oberne k Peču.

„Kaj sem ti povedal, ti pes beriški, ko sem te v jeseni dobil za hruško stoječega pod vasjó? Ali ti nisem povedal, da bode moja sestra pred hudičeva, ko beričeva? Ali ti nisem letos okrog božiča prek glave znamenje dal, da nimaš kratko ni malo hoditi okrog njenega stanovanja in nimaš še misliti na-njo? Pa mislil si, pesja duša: brata sem spravil v terdno shrambo, zdaj mi velja še sestro pripraviti na to, da bodo s perstom kazali za njo. A dobro si zapomni: še sem jaz tukaj, in kakor gotovo sem še ob pravem času uskočil iz ječe, tako gotovo je ne boš več videl, tako gotovo je ne boš več poljuboval, in ko bi ti bila ona že goré in vodé obljubila in ko bi te vse postave in vse sablje varovale, kar jih je na svetu.“

Peču je roka že večkrat silila do sabljinega ročnika. Ko pa zdaj vidi, da France desnico, v kateri je deržal kratek kij, po njem steguje, izdere sabljo, nasloni se na star gaber in pravi: „Fant! imej pamet, ne hodi mi blizo!“ Da-si pa so bile te besede še precej pogumno in terdno izgovorjene, videl se mu je vendar z obraza smertni strah.

„France! pojdi domú in pusti ga, doma ti bom vse po pravici in resniči povedala. O za Kriščevo voljo te prosim!“

„Proč!“ kričal je brat, zavihtel poleno in treščil ga v Peča, da mu je žvenčé sablja odletela.

Reza se zgrudi na tla. Še je slišala in videla kakor v spanji, kako sta dva Hrovata po isti poti prilomastila, kakor Francé, kako sta klela, vidé Peča, in kako so ga vsi trije poderli na tla. Zdelo se jej je pozneje, da jej še na uho bije milo proseči glas ubogega mladenčca, njegov klic na pomagaje, ki je neslišan odmeval iz germov.

Ko se je zbrihtala, ležala je na trati zunaj domače vasi, zraven nje pak je klečala kokošarica Oberščakova Mica in javkala in Boga in sveto pomagavko na pomoč klicala, kaj je pač deklici, da hoče umreti. Ko se je Reza postavila zopet na noge, pravila jej je Mica, da jo je velik človek iz hoste prinesel na rami do tega mesta, da je pa njo zagledavši, vergel svojo butaro in čez polje šel v goro za tremi drugimi, ki so bili že daleč daleč naprej.

(Dalje in konec prihodnjič.)

Izdihljej za mladostjo.

Kje je pomladanski čas?
Kje so tičice vesele?
Kje je raznih rožic kras,
Ki so tak prijazno cvele?
Kje je moj domači kraj,
Poln veselja, blage sreče?
Kje oči je milih raj
Krasne deklice cveteče?

In dišečih rožic cvet
Zemlji bode zaljšal krilo.
Morebiti kdaj še dom —
Videl bodem rojstno mesto,
Ter pozdravil serčno bom
Dekle drago — al nezvesto.

Pomlad bode prišla spet,
Petje bode se glasilo,

Ali kje si ti, mladost,
Rajska radost kratkočasna!?
Prešla tvoja je sladkost,
Kakor v jutru zvezda jasna.

B. Flagarič.

Ognjeni zmaj.

(Maloruska pripoved.)

(Konec.)

VI.

V novi izbi, ktere okna so obernjena na vert, leži Ivan. Že tri dni ni vstal iz postelje, in ves ta čas ni niti jedel, niti pil. Sicer jasno bistro oko mu je vpadlo, rudeča lica in ustnice so mu obledele. Kaj je zmagalo zdravega mladenča, kaka bolezen ga je oplazila, kakor slana nežno cvetico? — To vé le nestanovitna sapica, ki nosi ven skoz okno njegove zdihljeje, in jasna lunica, ki ga obiskuje v tihi slovesni noči v samotni sobi. Vsak dan mu je hujše, vsak dan mu je žalostniše vse okoli. Mukanje govedi,

pogovor z ljudmi, petja sladke melodije, žvergolenje tic, vse to mu doni čudno in turobno, kakor bi že bil na drugem svetu, kakor bi bili to glasovi iz prešlega življenja! — Časih obiščeta ga skerbni oče in mati obupna ter objokujeta njegovo žalostno osodo. On pa ju ne vidi in ne sliši; tuga stiska mu persi, telo boleha, spomin se mu zgublja, duša pa mu je zdrava in prosi za življenje; nerada bi zapustila slabotno prebivališče.

Temna je noč, luna se ni še prikazala. Kakor iskre trepečejo zvezde na temnomodrem obzoru, ali na vertu je vendar bilo temno. Lahni vetriči šumljajo v drevesnem listju in hladne sapice pihljajo v terpečega. Kar zašumi nekaj glasneje nego šumenje peres, in kmalo pogleda v sobo obliče, milše ko lunica, dve očesi jasnejši nego zorna danica. — Tiho pomoli Ivan oslabeledo roko skoz okno.

„Ali ti je že bolje, Ivan?“ popraša Maruša, prijemši ga za roko.

„Jutri mi bode bolje“, odgovori Ivan s slabim glasom. „Jutri pridi k meni, in ne bo ti treba prašati, ali mi je bolje!“

„Ne terpinči me, Ivan, s tacimi besedami. Sem mar jaz kriva tvoje bolezni? Ljubim te kakor dušo svojo, in rada bi jo dala, da bi le ozdravel!“

„Ti me ljubiš?“ reče Ivan, „ali ti ljubiš sebe še bolj. In jaz bi bil dal dušo za té?“

„Moj Bog, moj Bog!“ zavpije Maruša, močé mu roko s solzami, „kaj mi je storiti, kaj skleniti?“

„Ti si že sklenila — idi ti v samostan, ali miru ne boš našla tam duši svoje. Na mojem grobu boš molila in prosila Boga za-mé, nevedé zakaj, in še zavedela se ne boš, da v grobu spim le zavoljo tebe. Pokoja ne bom ti dal ne po dnevi ne po noči! Niti težka zemlja, niti tesno prebivališče mi ne bo branilo: prišel bom k tebi iz unega sveta in z nobeno molitvijo se ne boš mogla mene odkrižati! Maruša, o nikar me ne umori, daj mi še živeti na tem svetu!“

„Moj Bog, moj Bog, kaj mi je storiti?“ stoče in tarnja Maruša. Strašivno se jej zbudé v spominu besede preroškega deda, ali še večje bolečine vzrokuje jej ječanje umirajočega prijatelja. Kakor na kraju groba prostira roke proti njej ter jo prosi življenja. Ali bo mogla ona umoriti njegovo ljubeče serce, polno žarne bolesi, ktere še smertne težave ne morejo olajšati in zamoriti?“

„Maruša“, pravi Ivan, „če me umoriš, ne bo imela duša tvoja zveličanja. Daj mi življenje, naj se zgodi kar hoče, Bog v nebesih je milostiv.“

Ljubezen je zmagala žertvo njene duše, ki jo je imela Maruša doprinesiti. „Naj bo“, reče, glavo naglo povzdignivši, „naj se zgodi, kar hoče, tvoja sem na večno!“

Nov ogenj šine mlademu bolniku v serce. Vsa ostala krepost se mu v persih oživi, nagloma skoči po koncu, objame Marušo

okoli vrata, kakor bi se bal, vesela oznanivka njegove sreče bi vtegnila zginiti kakor lahne sanje. Na zadnje se zgrudi Ivan brezvesten na postelj.

Od tega dne je Ivan vidoma okreval v veselje staršev, prijateljev in znancev; ali nihče ni vedel, ktera čarobnica obiskuje ga vsako noč, od ktere žarnih ustnic se v njegove žile pretaka novo življenje. Kmaló se je zopet razlegalo nekdanje veselje, pesmi so peli pri večernih veselicah, godba je versela in marsikteremu fantu so podkve odletale pri plesu od čevljev.

En teden po Marijinem prazniku se je sešel ves Voronež. Vsi so se podvzivali, pričujoči biti poroki Ivanovi z Marušo. Ženitno pirovanje so javno obhajali z vso slovesnostjo in vsemi vražnimi običaji, ki je je ljudstvo v navadi ohranilo. In še dan danes pripoveduje se po Voronežu, kako so boljarji in staroste, vsi na konjih v dragoceni starodavni obleki, in stari kozaški bojniki ženina spremljali v tastovo hišo, kako mu je tasta, s kožuhom narobe ogernjena, s sreberno kupico v roci prišla naproti na dvorišče; kako se je ženin branil piti, in vino iz kupice zlil konju na grive; kako je bil voz krasno okinčan, na katerem sta se peljala zaročnika v cerkev, in ktereга je peljalo šestero s cveticami in venci okrašenih vól, kako junaško so ga pili na ženitnini in kako so se svatje cel teden vozili od dvora do dvora starost in boljarjev.

Glejte, Ivan in Maruša živita skupaj. Ničesar jima ne manjka, v hiši in na polji gre jima vse po godu; sorodniki ju ljubijo in sosedje časté. Ko je leto preteklo, jima je Bog dal zalega sinčka. — Kaj potrebujeta še k polni sreči? — Pa vendar! — Vidi se, da ni hotla zastoj iti Maruša v samostan; vidi se, da jej ni brez vzroka stari Čajka pred svojo smertjo nekaj prerokoval! Tesno je bilo Ivanu mnogokrat pri srcu. Nekaj časa sem je zapazil, da ni v hiši vse tako, kakor bi imelo biti. Nekega večera je pihal oster veter v temni ulici in zraven se je čul nek čuden nikdar neslišan glas. Vsi so stermeli, vsem je bilo tesno pri srcu. Maruši je bilo, kakor bi jo bil z vrelim kropom polil; vedela ni ničesar se prav lotiti, roke so se jej tresle. Bila je zdaj rudeča, zdaj bleda, ozirala se je nemirno in plaho okoli sebe in čudno nadzemeljsko smehljanje jej je igralo na ustnicah. Ivan, to vidé, je kimal z glavó, in težko slutje mu je tesnilo persi.

K temu se je še pridružilo čudo, kakoršnega ni videl svet nikoli. Nekaj časa sem je bila Maruša vedno zaljša in lepša in zadnjič tako krasna, da je ni bilo več poznati.

Ivana pa ni to kar nič veselilo. Čemú še večé lepote? — Maruša njegova je bila vedno tako zala in rudeča ko rožica na vertu in po vsem Voronežu ni je bilo deklice njej enake.

Zdaj pa je moral neprenehoma zreti v njeno milo obličje, ki se je razcvetalo v čudoviti divni krasoti. Oči jej žaré v ne-

navadnem ognju, in njih neznanska sijajnost mu rani serce. Neka tesnoba spreleta mu dušo — pa sam ne vé, kako bi se razveselil. Vsa družina, kateri se pri tem čudu nič dobrega ni dozdevalo, bila je žalostna. Maruša pa ni od vsega tega nič opazila. Kakor bi z rastočo lepoto tudi pamet zgubivala, vedla in govorila je kaj čudno. Časih je sterno gledala v kak kraj, kakor bi videla kaj nenavadnega, drugikrat je kaj govorila, česar ni mogel nihče razumeti. Če pa so jo prašali, kaj to pomenja, ni vedela, kaj je prašajo, in mnogokrat je odgovarjala z britkimi solzami ali z grozovitim smehom. Pri tem pa je prihajala vedno lepša in krasnejša; iz njenih pogledov je švigala strahovita derznost, obličje jej je bilo prezerno, in kazalo je nekaj nadčloveškega. Nihče prejšnjih znancev je ni več obiskoval, do sedaj neznana tesnoba je prešinjala vsacega, kdor koli je gledal v to čeznaravno krasoto, duša jim je v telesu trepetala, kakor bi čutila nadzemeljsko, pogubo protečo moč. Ali Maruša ni zapazila, da se je vse ogiblje. Vsa žalost je zadela Ivana in njeno nesrečno mater; ta je videla na pogubljeni edini hčerki nezapopadljivo terpljenje. Upati ni bilo dobrega izida tej bolezni. Vsako zdravilo je bilo zastonj. Ni je več bilo stare žene, da bi je ne bili prašali za svet, pa nihče se ni mogel spomniti, da bi bil kdaj doživel kaj tako čudnega.

Poslednjič zvedó, da v daljni vasi biva bučelar, star vedež, ki vé vsaki bolezni na svetu zdravilo. On bo gotovo vedel vzrok te bolezni. Poslali so po-nj ter obetali mu veliko plačilo, ko bi jej količkaj olajšal bolečine. Dolgo so ga pričakovali, na zadnje pa je vendar prišel, Maruša je bila ravno na vertu. Ko je mati pripeljala starčeka k njej, sedela je ravno s pripognjeno glavo pod starima lipama, vtopljená v globoke misli.

„Kaj delaš Maruša! Dete doma joka!“

„Dete?“ začudi se Maruša, „kje so pa stari oče?“

„Stari oče so umerli“ odgovori mati, „ali si pozabila?“

„Nisem ne, vem še vse, mnogo lučic je gorelo, in godli so. Hočem mar k godbi iti? — Pa kje vendar so stari oče?“

„Bog usmili se čez te, otrok moj! — Stari oče so umerli, njih grob je tukaj na vertu. Glej dobili smo gosta, ali ga mar poznaš?“

Starček, ki je dozdej v primerni daljavi stal, je stopil nekoliko bliže.

Ostro ga pogleda Maruša v oči. Začudivši se skoči kviško.

„Kako — mar so to moj stari oče?“ praša, „oh, zdaj — zdaj vse vém, zdaj razumem vse!“ Prestrašena sterši v starega moža — pogled je bil oster, predirav, besen!

Stari mož si stisne obervi ter jo pogleda pazno v oko, kakor bi jej hotel pogledati v dušo. Ali v tem hipu se mu zatemni oko — sterpeti ni mogel ostrega pogleda — v žarečih, plamenečih očéh

je videl nazočnost nadzemeljske više moči — strepeče in prepade neznane groze.

„Maruša, dete moje milo!“ zakrikne mati in jo objame s solznimi očmi. „Oh izgubljena si izgubljena! V kateri nesrečni uri sem te porodila, o nečujeno čudo, da se tvojega pogleda grozé vsi ljudje? Ljubi, dragi starček, kaj nam je početi?“ rečeta Ivan in mati, oberniysa se k vedežu.

„Molita in prosita Boga, blaga človeka“, reče sivi vedež, „tukaj ne pomaga noben vedež, noben čarobnik.“ S temi besedami se verne starček v svojo domovino.

Po dolgem posvetovanji so sklenili sorodniki Marušini, naj se Ivan nemudoma napoti v Kijev: kajti edino svoje upanje so stavili le na Boga. Tam naj moli in prosi v vseh cerkvah in daruje podobi matere božje srebern okvir.

Čez tri dni je bil Ivan že na poti.

VII.

Davno je že vse spalo v Voronežu. Le na kraju mesteca je votlo pluskala voda izpod koles bližnjega mlina. V mlinu gori ogenj in odseva skoz okna, in žarki njegovi se odbijajo v valovih. Domači posli in kozaki voroneški, ki so prinesli žito mlet, sedé zbrani za plamenečim ognjem, čakaje, da pride versta tudi na-nje. Nekteri pekó na dolzih lesenih ražnjih slanino, drugi pijó tobak iz svojih pip prav zadovoljno in vsi se veselo in živo razgovarjajo. Med tem ko ropočejo stope in se kolesa verté, je kaj prijetno razgovarjati se o čudnih prikaznih. Stvari, o katerih bi si kozaci še senjali ne bili, zdele so se jim sedaj verjetne in resnične. Ravno so se pogovarjali, da je za Voronežem, na puščobi, pri kamnu imenovani, velik zaklad zakopan, da je pokrit z ogromnim kamnom. Razmišljevali so, kako bi prišli do njega.

„Ne trudite se, bratje“, reče nekdo izmed njih, „kar pride iz vrazjih rok, to nima blagoslova. Hudoba rada posoja, težavno pa je, pogoditi se ž njo!“

„Ej, glejte ga — glejte!“ izusti Voronežan, kozak Hubski, „ali se ne da vrag neki, kakor pes v jarm vpreči?“

„To bi pa vendar rad videl, kako bi hudobo vpregal“, reče mož srednje velikosti z dolgimi berkami.

„Kaj morda misliš, da to ni mogoče?“ pravi prederznež, smelo pogledovaje tovarše, ki se plaho na vse strani ozirajo, kakor bi se bali, da bi hudoba ne poslušala njej nedopadljivega razgovora.

„Saj je naš kozak Zaharijski z očetovim kladvom tri hudirje tako nažgal, da so skoraj poginili.“

„Kaj, ali je je res tako nabil?“ zavpijejo vsi, začudivši se.

Hubski si je mislil, tega jim ni treba zagotavljati, kar bi imel po njegovih mislih že vsak vedeti, in mirno potegne gorečo glavno iz ognja za prvo pipo.

„Dà, dà, res potolkel je je“, terdi drugi Voronežan, „vsaj vé to ves svet!“

„Kaj, ali ni imel ta vaš kovač Zaharijski nobene svaje s poglavarjem peklenščekov?“

„Nikakoršne ne, pa tri vrage je prekanil, in je sedaj sam svoj gospodar.“

„Oh, to pa se mu je pač bolje posrečilo, ko mojemu tastu!“

„Kaj pa se je dogodilo s tvojim tastom?“

„Kaj se mu je dogodilo? Bolje bi bilo, Bog nas obvari! — da bi o tem kar nič ne govorili. Moj tast je, kakor vam je znano, katranar (smolar). Vse svoje življenje je smolatil; le časih se je ob nedeljah in večih praznikih preoblekel, da je šel v cerkev in med ljudi, drugače je skoraj zmirom sedeval v samotnem gozdu ter smolo žgal. Bil je vedno tako umazan, da so ga le njegovi ljudje poznali. Ko je trideset let marljivo delal, bil si je toliko prismolatil, da ga ni bilo premožnišega kozaka daleč okrog.“

„Kar mu jame prišeptavati neki vrag, naj začne kopati po zakladih, da si nakloni večo srečo. Ali serca ni imel za to. Zaklad se je že več let v gozdu blizo smolarije prikazoval, pa nihče ni mogel vzdigniti tega zaklada, kajti varoval ga je sam peklenšček, ki je nastavljal take zapreke, da so se vsi ogibali te reči.“

Neki dan pride ciganka k mojemu tastu ter mu obeta, da mu naznani gotov pripomoček, s katerim si zna prilastiti omenjeni zaklad, ali priseči mora, da ga hoče ž njo deliti.

„Tast stori, kar je zahtevala. Zdaj mu pové, da je to zelo lahko. Naj le seboj godcev pripelje in med godbo naj koplje po zakladu, hudoba ne bo ga strašila, ker se godbe boji!“

„Bodi resnica ali ne“, misli si tast, „kaj dé? poskusil pa vendar bom!“ Poslal je dečka v vas godcev iskat.

„Ko se stori noč, berleli ste na griču, kjer je bil zaklad zakopan, dve luči. Delavci so se bili sešli, tudi godci z goslami in bobnom so prišli. Začeli so kopati. Ciganka pa se je rotila ter uganjala svoje čire čare, tolkla je s betom ob votel sod in spuščala skoz perste nekaka zernca.“

Kmaló zadenejo kopači na nekaj terdega. Pokaže se jim velik bakren kotel. Potegnejo ga iz zemlje. Bil je napolnjen z rubeljmi. Tast je dal polovico ciganki, podaril en del delavcem in godcem, ostalo s kotlom vred si je prideržal sam.

Pozneje pa se je vendar zbal, da bi vtegnilo nevarno biti, vragu kaj s silo odnesti. Vendar pa je preteklo nekaj tednov brez drugih neugodnih nasledkov.

Kmaló potem je prišlo duhovo. Vsi delavci so šli domú, mnogi, da bi se radovali, drugi iz boječnosti, ker so se bali Rusalk. V smolariji je ostal samo tast. V praznik, ko so drugi ljudje v cerkvi molili, premišljeval je sedé v svojej koči: „Znabiti je velik greh, da sem smolo varovaje tu ostal, da nisem šel v cerkev!“

Kar zašumi v gozdu enako ljutemu viharju, da-si ravno je bil zrak tako miren, da se ni zganil noben list. Veršenje je bolj in bolj naraščalo, bliža se in bliža, razločiti ni moč od kod? — Strah spreleti tasta, tiho jame moliti. Zdaj pogleda skoz okno, in glej! iz gozda jaha čudokrasen mladeneč v rudečem županu, dragoceno pipo v ustih, na glavi kapo, kakoršne ne najdete nikjer na naših semujih. Na čem je jahal? — Na kozlu!“

„Bog nas vari!“ zavpijejo vsi, ter se prekrizajo, „to je bil peklenšček sam!“

„Čuden jezdec se je vedel prav priljudno. Priveže svojega rogatega žrebca za vejo in stopi v hišo. Tast bi bil strahú in groze skoraj umerl, kajti vedel je, kaj če to reči!“

Mladeneč v rudečem županu pa se je malo zmenil za njegov strah. „Ali vam eno zagodem, očka?“ praša ga ter potegne piščalko iz žepa.

„Pojte z Bogom, dobri mož! čemu bi mi zagodli?“ reče moj tast, in odmika se v kot.

„Ali vam eno zaigram, očka?“ ponavlja uni v rudečem županu glasneje ko prvič.

„Ni treba, dobri mož, pojte z Bogom!“ odverne tast. Ali mladič v rudečem županu se vede, kakor bi ga ne slišal, pristopi bliže in reče v tretje: „Ali vam eno zagodem?“

Vsakiokrat se je zdelo mojemu tastu, kakor bi mu kosmata noga lazila po herbtu. Na zadnje pa — videti, da mu je sam Bog to misel dal — šine mu v glavo, da ima še blagoslovljenega kadila od tistikrat, ko je bil smolarijo napravil. Tiho tedaj seže po njem za neko podobo na steni in nasuje nekoliko koščikov vragu na rep.

„Že vem, kaj misliš — prekleti starec!“ zarjove mladič v rudečem županu mojemu tastu, ali še dotaknil se ga ni, akoravno bi ga bil rad zgrabil za vrat. „No tedaj, zadnjikrat prašam: ali vam eno zagodem?“ — Ali komaj je izgovoril te besede, pokašljal je in planil iz kočé, kajti skušnjavcu pravovernega ljudstva je blagoslovljeno kadilo zopernišé nego zdrobljena čemerika. Na hip zajala kozla in odleti kaka dva streljaja od kočé. Zdaj pa začne piskati na piščalko, da so breze in hoje visoko kviško poskakovale in plesale po kozaško enako našim kozakom pri večernih veselicah. Samo moj tast ni plesal, ampak križal se je in molil, dokler ni rudeči župan v gozdu zginil in peklena piščal popolnoma potihnila. Nehala so sicer bližnja drevesa skakati, pa od daleč je bilo še vedno čuti ropotanje in molkle veršenje!“

Ta prigodba je bila mojega tasta tako prestrašila, da je siromak za dva tedna obležal — in da se je smolarnice bal ko kužnega kraja. Popustil je svoje opravilo. Dobri ljudje so mu svetovali, naj si ne obderži unega denarja, ampak naj ga rajši razdeli med uboge, ali pa naj ga, kar je najbolje, zopet zakoplje tam, kjer ga je našel.

Pa moj tast jih ni hotel poslušati. Pa mislite si le, peklensček je svojo vendar izpeljal, — in tASTU ni ostalo ničesar. — Povsod je imel nesrečo, živina mu je pocepala, buče so mu ušle, sploh so mislili, stari Špika bode prišel na beraško palico. K sreči pa se zmislil nekaj boljšega, razdeli zaklad ubogim in verže kotel v močvirje, zmoli tri molitvice, poškropi z nova hišo z bučelnjakom vred z blagoslovljeno vodo; zdaj še le se je znebil zlegov in šlo mu je spet dobro kakor poprej. — Tako, ljubi moji brateci, pahne hudoba mnogokrat tudi dobrega človeka v nesrečo. Najbolje je, da človek peklenškemu vragu, kar nič ne verjame. Ž njegovo pomočjo ni bilo še nikomur pomagano!“

„Ti govoriš golo resnico — nobene koristi nam ne prinaša, če kopljemo po zakladih; in če komu sam v roke pride, bolje je, pustiti ga!“

„Primaruha — hudičevega daru ne boš še v roci obderžal!“

„Nak, prijatelji moji, ne govorite tako! — Zakladi so razno-verstni: mnogi koristijo, drugi pa spet ne. — Glejte — Maruša Bolšakova — ko je bila še dekle, ni imela še nič, zdaj pa živi, kakor kneginja, — in kako ženitev so obhajali! — Govori se, da je ravno pred ženitvijo našla zaklad!“

„Le počasi, bratec, viditi hočemo, kaj bo še iz tega. Naj živi, dokler more, poslušaj pa, kaj ljudje govoré!“

„Čemu poslušati?“ seže drugi kozak v besedo, „le poglej jo in že boš vedel vse!“

„Kaj, ali se je morda spremenila?“

„Da spremenila se je in sicer takó, da je — Bog nas obvari! — tako krasna in mična, kakor se mi še v sanjah ne senja. — To ne pomeni nič dobrega!“

„In kaj pravijo ljudje k temu?“ praša kozak visoke rasti, obernivši se k zadnjemu.

„Dopovedujejo si čudne reči, namreč — Bog mi odpusti grehe! — da zahaja k njej — Plivnik!“

„Plivnik!“ zavpijejo vsi, „od koga si to čul?“

„Saj govori o tem ves Voronež! — Glej tudi naš mlinar vé to reč gotovo prav dobro. — Oče, kako vam je ime? — Ali je res, da k mladi Bolšakovki Plivnik zahaja?“ praša mlinarja, ki se ne meša v pogovor kozakov in resnobno svoje delo opravlja.

„Prehitro se boš postaral, ljubi moj, ako želiš vsega zvedeti!“ odgovori resno in ostro mlinar.

„Daj mu mir“, prišepeče unemu z molklim glasom drugi kozak, „saj veš, da mlinar in — sta, bi rekel, prava brata! Vidiš, kako ga zbada, ko smo se lotili njegovega brata!“

Vsi molče.

„Torej k Bolšakovki zahaja Plivnik“, povzame zopet drugi, pomenljivo z glavo kimaje — no — po tem takim je že vse zgubljeno!“ Plivniku ni dozdej še nobena utekla!“

„Zakaj bi neki bila zgubljena? Jaz poznam tudi žensko — h kterej je Plivnik dohajal, in ta je vsaki dan bolj medlela — ali ta, o kterej govorite, prihaja vsaki dan lepša — in stavim, da jej ne bo nič hudega!“

„Res je, da prihaja lepša, pa ne kakor drugi ljudje. Stavim kolikor hočeš, da ne bo umerla navadne smerti. — Vedeti moraš, da je njen stari oče, vedež Čajka, ko je ležal na smertni postelji, mnogo mnogo ž njo govoril, in to gotovo ne brez vzroka in da se je bila ona potem v samostan namenila: gotovo ni jej bil nič vselega naznanil. — Brez vzroka se ni tudi drugi vedež, ki so ga k njej poklicali iz daljnega kraja, pred njo tako prestrašil!“

„Rad bi pa vendar enkrat videl, kakošen je ta Plivnik“, povzame besedo majhen možiček z dolgimi berkami, „kar živim, nisem ga še videl!“

„Bolje je, da ga človek nikdar ne vidi“, odgovori mu sosed, „enkrat se je pokazal mojim očem, ali tri noči nisem mogel potem spati. Komaj sem zadremal, že se mi je senjalo, de je hiša vsa v ognji in vselej sem kar s postelje skočil in . . .“

Tu preterga nagloma svoj govor. Kakor okamneli stojé vsi kozaki ter gledajo nepremično skoz odperte duri. Celo nebo se je zasvetilo, kakor v plamenu se je žarila voda: ognjen zmaj je letel, iskre sipaje na vse strani nad mlinom in zginil je nad hišo Ivana Bolšaka.

Vsi so obmolknili. Nihče ni več prašal, kaj to pomenja. Nepremakljiva groza je spreletela vse kozake, celo Hubski se je prestrašil. Pogasili so ogenj na ognjišču in legli spat; vsak si je potegnil plašč čez glavo, da bi se tako ubranil zlej oblasti vražne pošasti!

VIII.

Prekrasna, sprelepa je noč v Voronežu. Nebó nedosežno visoko in široko; lunina svitloba sije nenavadno na vedrem obnebji; kakor skrivnostne čerke v čarovni knjigi leskečejo se zvezde, kakor drugi svet zdi se ti ta bliskeče-prezerni modrojasni nebesni obok. Mesečni žarki se razsipljejo po vzduhu v čarobnem blesku. Domišljiji človekovi se dozdeva, kakor bi ves prostor pod nebesnim obokom napolnovali megleni nedotakljivi duhovi; zvezde gledajo

doli tako prijazno in milo, kakor bi odgovora pričakovale od zemeljskih prebivavcev. Človek, zamišljen v to nezapopadljivo krasoto neba, je navdahnjen nebeške radosti; omamljen in pijan nadzemeljske bliščobe, razodel bi rad čustva svoje nebesom, ko bi mu k temu jezika ne manjkalo. Ves Voronež počiva in spava. Znabiti dviguje se duša spečih, zapustivši zemeljsko prebivališče, v svitile jasne višine, bere v nezapopadljivi knjigi in umeva njih tajne čerke, dokler se ne poverne spet v svoje telo! — Čudokrasna in nepopisljivo lepa je noč v Voronežu! Človeku prešinja vse čutnice in daje mu, rekel bi, drugo dušo, tako lahno in dobro mu je pri srcu; života ne čuti, hodé ne čuti zemlje pod nogami, kakor bi ga oblakov valovi sprejemali, da bi ga dvignili proti luni!

Polnoči je blizo; v nobeni hiši ni videti luči. Hladne sence zelenega drevja prostirajo se na tihotne ulice!

„Hvala serčna ti, o Bog!“ reče Ivan, prekriža se in priklone pred cerkvijo Odrešenikovo, „zdaj sem v Voronežu! — O kako krasno in prijazno je tukaj: kakošno nebo, kakošen zrak, kako prijeten duh puhti iz vertov! Nak, derzno rečem: take noči nisem videl nikjer! kaj neki dela moja Maruša?“

Berzih korakov hiti v hišo. Serce kipi mu v persih, ko se bliža svojemu novemu prebivališču. Maruša ni spala, na oknu sloné in premišljevaje luno in zvezdnato noč je bila tako zamišljena, da ni zapazila Ivana.

„Bog te sprimi, Maruša! zdrava mi bodi, duša moja!“ zavpije Ivan ter jo objame. Mar si me sedaj pričakovala? Noč in dan sem tekkel, da bi spet gledal tvojeja sno oko. Ali si zdrava, golobica moja?“

Iz konca se ga je bila tudi Maruša razveselila, ali med tem zakrohoče, da Ivan kar okamení!

„Kaj se smeješ?“ praša Ivan osupnjen odstopivši; ker v tem hipu je padla lunina svitloba na njeno obličje, in rudečica ožarjenih lic mu je udarila tako silno v oko, da mu je groze serce zatrepetalo.“

„Zakaj bi se ne smejala?“ reče Maruša, „kako si temen in tužen! Tekal si poprej lahno in veselega serca k meni, zakaj ne poješ, in ne igraš nič? Kje je tvoja lutnja! Daj, zaigraj malo, — hu — kako mi se studi tvoj glas! Kedaj boš tugo odnesel iz mojih pers, kedaj k meni priletel?“

„Moj Bog, moj Bog!“ plače Ivan in si vije roké.

Kar se zablika nekaj na dvorišču: pod oknom švigajo iskre. Skočivši ven zagleda Ivan, kako se ognjena kača, enaka letečemu pasu v iskre zavita, vije pod slamnato streho — in v tem hipu švigne plamen izpod strehe! — Hitro se poverne v hišo, da vsaj Marušo reši, ali ona se mu smeje izterga iz rok. „Kam me vlečeš, Ivan!“

„Beži, beži, Bog se nas usmili! Ali ne vidiš ognja?“

„I kaj je za to? — Jaz ljubim ogenj, ogenj mi dé dobro?“

Ivan hoče jo siloma nesti iz sobe, ona pa se mu z nadčloveško močjo izterga iz rok in upré svoje žarno oko tako čudno vanj, da je bil ves omamljen. Ta pogled mu je tako nemilo segel v serce, da je pokrivši si oči na dvorišče pobegnil in klicati začel ljudi na pomoč. Ali preden so se sešli ljudje, bila so že vrata in okna in vse stene v plamenu. Nihče se ni upal pomagati nesrečnici. Pri tem se je čulo iz hiše tako strašno in divje krohotanje in žvižganje, da je vse neizrekljiva groza opadla. Kmaloma se je razlegalo zvonjenje iz voroneških zvonikov. Hrup in vihar se širita, ljudstvo se kupoma steka na ulice. Ali pomoč je malo koristila, ker je plamen, čem več vode so prilivali, tem više švigal proti nebu. Daleč okrog se je glasil krik in vrisk množice, javk in tarnjanje nesrečne družine.

Ivan se zgrudi na tla, se vije in vpije in prosi za smert. — Iskre in glavnje padajo na-nj, da ga morajo na drug kraj prenesti.

Med tem pa verši še vedno iz pogorišča ostudni glas in peklenski smeh, ki ga ne more preseči ne vihrajoči požar ne splošni hrup. Nad pogoriščem se vali gost dim v strašnih podobah, iz temne ulice žvižga vihar ter donaša tužne glasove, v katerih so nekteri spoznali glasove Ivanove lutnje.

Nihče se ni mogel iznebiti groze in skoraj vsi so odšli vsak v svojo koč. Pri pogorišču je ostala le mala tropica ljudi. Družina pogorele hiše, osvitljena od rudeče žerjavice tlečih ali gorečih stropov, lazila je enako duhovom pod opaljenim drevjem in med semtertje razmetanim pohištvom po vertu okoli.

Ivan ni umerl od žalosti. Še danes živi, ali nihče ne bo spoznal v njem nekdanjega Ivana. Bled in medel v raztergani obleki postopa po Voronežu. Če ga kdo nagovori, posluša ga kakor v senjah. Na upadlem licu ni več rudečice veselega zdravja, in v otemnelih očeh mu ne sijejo več plameneče iskre. — Po gostem ga vidiš po noči na pogorišču, ktereга je že trava pokrila — tam leži na travi, ali pa kleči in moli Boga. Če ga prašaš, kakošno je to mesto, ne da ti odgovora — kakor kip iz mramora, brez uma in spomina in tiran od nekega tajnega nagiba ljubi on zeleno gomilo pod ogorelim drevjem na pustem vertu.

Iz ruskega poslovenil J. Severjev.

O božanstvu: Prono.

(Spisal Dav. Terstenjak.)

Božanstvo „Prono“ omenja letopisec Botho v svoji „Sassenchronik“. Dotične verste se glasé (l. 1123. str. 339): „Ore affgot to Oldenborch de het Prono, unde stod upp einer sull, unde hadde in der hant eyne rode proveysen unde einen bannerstaff, unde hadde twey lange oren mit eyner kronen, unde hadde an eyn par stebel, unde under eyner vote eyne schellen.“

Botho je slovansko ime mesta Stargard prestavil v nemščino: „Oldenborch — Altenburg“. Božanstvo je stalo na stebru (sull — säule), in je v roci imelo „proveysen“ (prüfeisen?) in „bannerstaff-bannerstab“; dolga ušesa, krono na glavi, škornje na nogah; ena noga pa je stala na zvončeku (ščegelei, Schelle).

Tako se glasi popis Bothov; slika v kroniki pa kaže, da „proveysen“ ni drugega kakor škit, in „bannerstaff“ — sulica, okoli ktere se trak vije. Ušesa so živinska, berž ko ne bikova, zvončka pa ni videti. Nekteri so božanstvo Prono zmešali z božanstvom Prove, ktereга Helmod (I, 84.) omenja, kteremu so bili dóbi posvečeni in h kteremu so prihajali vsaki pondelek, ko sta knez in viši duhoven pravico sodila in sodbe reševala. Prove je bil torej bog pravice, prava, kar že ime poterjuje; ker so ga v dobravi častili, in so dóbi tudi v slovanskem mythu bogu groma in bliska posvečeni, bilo je Prove ime Perunovo; saj sta se tudi indijski in germanski bog groma in bliska častila kot varha pravice.

Prono se ima torej ločiti od Prova, in Prono ni bil bog bliska, temoč solnca, kar tudi škit, sulica in zvonček poterjujejo, ker to so pridevki solnčnih božanstev. Kaj pomenja ime Prono? To ime najdem tudi na rimskih kamnih nekdanje Panonije. Nekteri mythologi so mislili, da je Prono popačeno ime Perun, drugi, da je popačeno Prove; nekteri so božanstvo celó imeli za izmišljeno in so se staremu letopiscu Bothu smejali. Jaz pa mislim, da je Botho ime prav zapisal, kakor se je glasilo, saj ima v slovansčini prav primeren pomén.

V slovenščini se velijo pronarji *) oni posestniki, kateri na grajšinskih (allodialnih) zemljiščih stanujejo. Naš slavni Miklosiç je pri besedi: pronija pristavil: sensus ignotus,

*) Osebnih imen Pronjar je več po Slovenskem; primeri imenitno plemenito rodbino slovaško Pronaj. V novoserbšč. najdeš: pronjača, Art Birnen.

ali iz citatov, ktere je navedel (Lex. II. edit. str. 700) se spozna, da pronija pomenja: praedium subditorum, pronijar, dominus fundi, Grundherr. Tudi slavni Šafařík (Gesch. der südslav. Literat. III. z I. razd. str. 162.), je pronia prestavil s praedium servorum, proniar, dominus fundi, in je prav resnično opazil, da se pron v koreniki vjema s starovisokonemško: frô, dominus, staronord. freyer, goth. frao, primeri: Fronleichnam — telo gospodovo, Frondienst — služba gosposka — Frawe, Frau, gopa, staronord. frôn (post.) zemlja.

Prono se torej vjema v pomenu in bistvu s staronordiskim božanstvom: Freyer, in pomenja: gospod, gospodar. Takšne primke imajo tudi indijska solnčna božanstva in se velé: Iça, dominus, lastnik — ihan, eihan — novonemšk. eigen.

Na kaj zvonček kaže, tega ne vem, ali najdem ga v rokah indijskih božanstev, in staroslovenska historična imena Zvonimir so vtegnila po častji zvončkov svoj početek dobiti. Navado zvončkeke na oblačilih nositi, najdemo v jutrovih deželah, in tudi v Evropi jo najdemo do 15. stoletja. Celó redovniki so je na kapucah nosili, kakor se prepričamo iz papeževe breve od leta 1103, po kateri je menihom sv. Ambrozija v Milanu dovoljeno bilo: „ferrendi tintinnabula in cappis“. (Glej Rosenkranz Zeitschrift für Gesch. der germ. Völker Halle 1822. I., 11 itd. Scheible, die gute alte Zeit. (Kloster VI. str. 54 itd. 90 itd.).

Solnčni bog je prinesel v mladoletji veselje, prizvonil radovanje (primeri Schneeglöckchen), spravil v novozbujeno natoro harmonijo, premagal zimske pošasti — burjo, zimo, mokroto; prilegajo se mu tedaj prav dobro sulica, škit in zvonec; in ker je obrodovital zemljo, tudi bikova glava ali ušesa, ker ta žival je bila symbol rodovitnosti.

Ne verjamem, da bi staroslovenska beseda pronja bila izposojena iz staroškandinavskega jezika, temoč jaz mislim, da je obče blago, kakor več drugih staronordiskih besed, postavim: gap, Spalte, Abgrund, slovenski: žep, Westentasche, žepina, ime vasi v brezdu stojiče; gâta, Räthsel, slov. gatati; gerdi, Zaun Mauer, slov. grad; leika, igrati, plesati, staroslov. lik, ples; laekna, heilen, slov. lek, lečiti; lögr, sumpfiges Wasser, slov. lug, luža; maeli, Zeitpunkt, slov. mal, do sih mal; maur, Ameise, slov. mravlja; naut, Rind, starosl. nut, nutnjak, bik; ramr, röm, ramt, stark, slov. ramen, vehemens; romr, Geräusch, Stimme, Gerücht, rezijanski: romonit = govorit; serkr, langes Kleid, slov. sraka, srakica, srajčica, Hemd; snaeda essen, snad, Speise, slov. snedem; stolpi, Säule, slov. stolp; škôr, skuar, Schuh, slov. škornje; tal, Gespräch, tala, reden, sprechen, slov. tolma, tolmačiti; valdi, Herrscher, slov. vladar itd.

Kakor so te besede obče hlago indoevropsčine, tako gotovo tudi fron — pron, Grundherr pronja, zemljišče gospodarjevo — Frône.

Ko bi pronja bilo iz frone izposojeno, našli bi v slovenščini ali fronja ali pa bronja, ne pa pronja *) Slovanski *p* odgovarja zmirom staronordiskemu *f*, na primer: flutum, schwimmen, slov. pluti; feita, mästen, slov. pitati; fen, Sumpf, slov. pana, paneče, pančova, sumptige Gegend; fiskr, Fisch, slov. piskur; floti, Kahn, slov. pleta; foera, fahnen, slov. peljati; folk, Schaar, slov. polk.

Fria, die Geliebte, slov. prija, staročeski: Prija ime boginje Venere; fylla, anfüllen, slov. polnit; fyr, eher slov. pre — per. itd.

*) Primeri staronord. frestr, Frist, slov. brišt.

Isterske drobtine.

1. Otroku v zibel.

Nanaj, nanaj lipi sin!
Otac ti je gospodin,
Majka ti je gospica,
Zibarinka ptičica.

2. Kada miže (bliska),

Bog nas očuvaj oda zla,
I sveti Ilija i sveta Marija,
I sveta Barbara budi nam,
Zagovornica pole Boga,
Da nas Bog očuva od nesreče.

3. Kada gre Istran na pot.

(Kada pobožni Istran gre na kakšnji dalji pot ali, ako ima po noči iz hiše poiti, se najprvo z navadnim križem prekriža, pak drugoč govori:)

Križ mi je na glavě,
Sveta Marija na straně,
Angel polě mane.
Biži, hudobo! od mane,
Koliko od neba do zemlje.

4. Tičji pir.

(Otročja.)

Deršč je donesal derv,
Kosić je donesal kotlič,
Kobac je donesal drobac,
Šoja je donesla loja,
Vrana je donesla graha,
Klekovac bil je pekovac;
Pak je prišal županić 1),
Je rekal to vam je vse nič.

1) Zaunkönig.

5. Matčji pir.

(Otročja.)

Diron, diron,
Mačka je na piru.
Ena koza gnila,
Druga červiva,
Prasac ramez, 1)
Volić kitež, 2)
Škopac kolarin
I vol rošin;
Ena peč kruha,
Ena bačva vina,
Druga octa,
To je piru dosta.

1) Prekobčlast, 2) roge na kite, kakor jih ženske noševajo.

6. Kos v spomladi.

(Otročja.)

Kako je kos?
Slabo za-me!
Vriču iman,
Žita niman,
Brat mi je umerl glada,
Jutre ću i ja.

7. Kos v jeseni.

(Otročja.)

Kako je kos?
Dobro za-me!
Žita iman,
Vriče niman,
Černe rude 1) sit
Pišme sada zima...

1) Beršljan.

8. Otroci igrajoči slepega miša.

(Otroci se stavijo v red; eden srečka, ki bode prvi slepi miš, s sledečimi čudnimi besedami: „Binguli, banguli prekončir, čiči, piči, temperiči, čika, čaka, ušbaraka, ena vila, a biš paka 1); na kogar pride poslednja beseda, on si mora dati oči zavezati. Slepi miš vzame eno šibico v roke 2) ter pravi:)

Moja mačka puten gre,
Kega najde, ugrebe.
(Drugi okolo njega pevajo:)

Stipan ženu mlati,
Pred gorejnima vrati,
Z devetima bati,
Otroki njoj plaču,
Mačka njoj jih tiši
Sa slepima miši.
Popal Stipan buricu,
Razbil mački glavicu;
Mačka teče v strane,
Stipan za njon plane;
Mačka teče stazicon,
Stipan za njon z mlavicon; 3)
Mačka teče na polje,
Stipan za njon na konjè;

Mačka teče na potok,
Stipan za njon na poskok;
Mačka teče va gore,
Stipan za njon nemore.

1) Neke besede iz one otročje ganke bi naše narečje tako le tolmačilo: prekončiriti — na konci doli pasti; temperič — tupec; uš — medmet, ali morda — viš — vidiš; baraka — podertina; paka — sopet.

Otročiči imajo še drugo ganko: Pen, pen, penica, jajerovala (od jaja) korica, stan' glat (gledat), man glat, popečak, stara baba va dolac. Otročiči si izberó eno, da ganka, gankarico; drugo penico, da pazi, da gankarica ne prevari; na ko pride beseda: dolac, ona beži, druge za njo; kedar jo vlové, mora biti stara baba, toda mora početi igro, kakošno koli igrajo.

Gankajo tudi na neki čudni broj: Jenoga, dvakute, trikute, čičeri, pega, lega, smokva, lokva, denjo, dič; to je: 1, 2, 3 — — — 10,

2) Kogar s šibicom zadene, ta ga zamenj.
3) Stange.

9. Ko solnce zahaja.

(Ples in pesmica isterskih otrok, morda mitologiška.)

(Otroci se verté najpervo- vsak sam za-se, pottle se primejo dva po dva, zaverté se pod rukama; na to se primejo v kolo, enega postavijo na sredo, kega imenujejo, slépi miš, ali še nimá oči zavezanih; on išče pod rukama pobegniti, oni mu branijo; kedar pobegne, tedaj se kolo razverže in ga lové, dokler ga ne uhitijo; zavežejo mu oči, da z zavezanima očima koga vloví, da ga zamenj. Sveršivši igro pleskajo z rukami. Ko kolo plešejo, pojó sledečo pesmico:

Sunce zahaja,
Miš 1) po kući rajda;
Raja doma ni,
Kuća mu gorí. 2)
Vela vrata odperta, 3)
Stara baba oderta. 4)
Ča se ono černi?
Puna baba červi, 5)
Kako moka runi.

1) — noč; 2) večerna zarja; 3) iztok;
4) jasna večerna tmina; 5) blede zvezde.

Zap. J. Volčič.

O novcih.

(Konec.)

Veliki nered denarstva je prisilil leta 1524 cesarja Karla V., da je oklical postavo gledé kovanja denarjev, ki bi morala imeti veljavo za vse dežele, ki so se štele k nemškemu cesarstvu. Moralo bi se namreč iz 15lotnega srebra kovati 8 guldenov, 89 zlatih guldenov pa iz 1 marke tacega zlata, ki ima v 1 marki 22 delov čistega zlata, 2 dela pa kupra (22karatno zlato). Pa nobeden ga ni poslušal, knezi in mesta so kovali denarje, kakor se jim je ljubilo.

To Karlovo postavo so pozneje večkrat prenaredili, pa vendar ni bilo mogoče zediniti se. Denarji so bili pa vedno slaběji, tako da je bil dolar, katerega vrednost so leta 1576 na 72 krajcarjev vstanovili, leta 1622 že 450 do 600 krajcarjev vreden.

Toliki nered je bil vendar na zadnje nekterim nemškim knezom že prevelik, sporazumeli so se zavolj nove postave. Vrednost državnega dolara so vstanovili na 1 gulden 45 krajcarjev ali 28 dobrih grošev, in vpeljali nov denar po 60 krajcarjev ali 16 dobrih grošev, taki imenovani guldiner, goldinar.

Pa spet se je začel nov prepir in nered; nekteri so se namreč pritožili, da je po tej postavi dolar in guldinar, sploh srebro, previsoko cenjeno nasproti zlatu. In spet so se pokazali vsakoverstni denarji.

Tega nereda ni bilo konec, dokler ni cesar Franc I. leta 1748 brez vprašanja stanov nemške države vstanovil 20goldinarsko merilo. Mnogo se jih je sicer temu protivilo, pa leta 1753 ste vendar Avstrija in Bavarska gledé tega storili dogovor (konvencijo), kateremu je pristopilo pozneje še nekaj drugih nemških knezov. Od tod ime ugovorjeno (konvencionalno) merilo, po katerem so se merili denarji pri nas do leta 1857. Po tem merilu se je kovalo iz 1 marke čistega srebra 20 goldinarjev ali $13\frac{1}{3}$ dolarjev; iz 1 marke čistega zlata pa $67\frac{67}{71}$ cekinov po 4 gld. 10 kraje. Razmer med zlatom in srebrom je bil $14\frac{11}{71} : 1$. Skoraj ravno takrat, leta 1750, vpeljali so Prusi 21goldinarsko merilo.

Med Avstrijo in Bavarsko storjeni dogovor še ni veljal eno leto, ko je Bavarska spet odpadla in se 24goldinarskega merila poprijela; ravno tako tudi druge nemške države.

24. prosinca leta 1857 so se zedinile spet vse nemške države in dogovorile se na Dunaji, da bodo v prihodnje vse kovale denarje po sledeči, za sedanji čas pripravi osnovi.

I. Denarna teža in čistost kovine osnovani ste na desetišni sestavi. Kakor samoedina teža za kovanje denarjev vzet je colni funt, ki ima 500 gramov ali 28·571 lotov dun. Zavolj tega je raz-

deljen vsak funt na tisočine, s katerimi se čistost vsakega denarja zaznamova. V najnavadnejših denarjih je 900 tisočin čiste kovine, 100 tisočin pa kupra. Tedaj iznaša ta dodatek desetine cele denarjeve teže.

II. Denarno merilo je izrečeno za vse denarje s tim, da se pové, koliko se izkuje tacega denarja iz enega funta čistega srebra ali zlata. S tim je tudi že povedana notranja vrednost. Tako se reče o kronah, da se jih kuje 50 iz enega funta čistega zlata; ker je pa v vsaki kroni deseti del kupra, jih je že 45 1 funt težkih.

III. Temelj sedanjega denarnega merila je edina sreberna vrednost. Po tej sestavi so ustanovljena tri merila za sreberne denarje, namreč:

1. 45goldinarsko merilo, po katerem se iz 1 funta čistega srebra 45 gld. kuje. To merilo velja od 1. novembra 1858 pod imenom avstrijske vrednosti po celi cesarevini kot edino zakonito denarno in računstveno merilo. Goldinar je denarna edinica, ter se deli na stotine, vsaka stotina spet na desetine. Stotine se imenujejo novi krajevarji (soldi).

2. 30dolarno merilo, po katerem so iz 1 funta č. sr. 30 dolarjev kuje. To merilo velja po srednji in severni Nemčiji. Dolar ima na Pruskem 30 srebrnih grošev, vsak groš 12 fenikov (vinarjev).

3. 52 $\frac{1}{2}$ goldinarsko merilo, po katerem se kuje iz 1 funta č. sr. 32 $\frac{1}{2}$ gld. (po 60 krajc.) Po tem merilu računajo države južne Nemčije.

Za najmanje denarje so pripoznani: a) 1 četvert goldinarja (25 n. kr.) avstr. vr.; b) 1 šestina dolarja (5 srebrnih grošev) dolarne vrednosti ($\frac{1}{4}$ gld. avstr. vr.); c) 1 četert goldinarja južno-nemške vrednosti.

IV. Da se olajša medsebojna trgovina, kujejo imenovane države še dve versti srebrnih, tako imenovanih zveznih, denarjev, ki veljajo po celi Nemčiji in Avstriji, namreč: a) mali zvezni dolar, 30 iz 1 funta č. sr., ki tedaj vredi 1 dolar dolarne vrednosti, 1 $\frac{1}{2}$ gld. avstr. vr. ali 1 $\frac{3}{4}$ gld. jugon. vr.; b) veliki zvezni dolar, 15 iz 1 funta č. sr., ki tedaj velja 2 dolara dolarne, 3 gld. avstrijske, 3 $\frac{1}{2}$ gld. jugon. vr.

V. Za polajšanje manje trgovine in za medsebojno pobotanje služi drobiž, ki se kuje iz slabšega blaga ko debeli denar.

VI. Dalje so sklenile zvezne države, da bodo kovale samo dvoje zlatih denarjev, namreč krone po 50, in polkrone po 100 iz 1 funta čistega zlata, kot trgovske denarje, ki tedaj nimajo po zakonu ustanovljene vrednosti.

VII. Gledé papirnatega denarja je ugovorjeno, da nobena zveznih držav ne sme ga izdajati, če ni narejeno tako, da ga vsak lastnik more vselej zameniti za srebro.

VIII, Po tem ugovoru od 24. prosinca 1857 kuje zdaj Avstrija sledeče denarje:

A. Deželne sreberne denarje, ki se povsod brez razločka za plačilo v avstr. vr. prejema morajo, če ni pogojen kak drug denar; namreč ona kuje: dvagoldinarski dolar, goldinar in četertnik (4 na 1 gld.).

B. Zvezne sreberne denarje: veliki zvezni dolar in mali zvezni dolar. Ti novci veljajo povsod ravno tako, kakor domači, verh tega imajo pa še posebne prednosti:

a) ker se ž njimi tudi takrat zamore plačati, kedar je pogojen kak drug denar, ter jih nobeden odbiti ne sme; b) ker se tam, kjer dolžnost plačanja na zvezne denarje glasi, ž njimi plačati mora. — Vsi ti denarji so kovani iz srebra, v katerem je na 100 delov 90 delov čistega srebra, 10 delov pa kupra. Samo četertniki so iz slabšega srebra. V njih je namreč na 100 delov č. srebra, 48 delov pa kupra.

C. Drobiž a) po 10 in 5 n. kr. v srebru; b) po 3, 1 in $\frac{1}{2}$ n. kr. v kupru. Nobeden pa ni dolžen, sumo, ki iznaša 1 četertnik ali več, vzeti v drobižu; sicer se pa domačega drobiža ne sme nobeden braniti. (Izjemek je, da kuje kupreni drobiž po 4 n. kr.)

D. Zvezne zlate (kupčijske) denarje: krono in polkrono.

E. Za izjemek si je prideržala Avstrija pravico, da do konca letašnjega leta 1865 sme še kovati sledeči dve versti denarjev, ki ste posebno priljubljeni po turških krajih: a) tako imenovane levantinske dolarje s podobo cesarice Marije Terezije in z letno številko 1780. tiste teže in kovine kakor do zdaj, namreč: po 12 iz 1 dunajske marke čist. srebra. 1 dun. marka = 0.561288 colnega funta; b) avstrijske cekine kakor do zdaj po 81¹⁸⁹/₃₅₅ iz 1 dunajske marke čistega zlata in čistine 23 $\frac{1}{3}$ karata, (da je namreč v 24 delih zlata $\frac{2}{3}$ dela srebra ali kupra, 23 $\frac{1}{3}$ dela pa čist. zlata). Med krono in cesarskim cekinom je razmer: 1 krona = 2.9052 cekina, 1 cekin = 0.3442 krone.

Za nekatere denarje, posebno zlate, je navada več dajati, kakor jim je pa po postavi vstanovljena vrednost, in to zato, ker imajo večo notranjo vrednost, ali ker jih imajo ljudje rajši od drugega denarja. To, kar se več za-nje daje, imenuje se nadavek, prid(agio).

Iz tega, kar je bilo že rečenega, se vidi, da pri denarjih, ki nimajo vstanovljene vrednosti, ne more biti govora o pridu; pri takih novcih se gleda le na tečaj (kurs). Tako se reče: krone stojé na 13.76 gld., ali krone tekó zdaj s 13.76 gld. J. Tušek.

 Zavoljo vrednikove bolezni proti koncu m. mesca sta se morala zadnja dva razdelka izpustiti.

Vreduje in na svitlo daje: A. Janežič, tiska pa J. & Fr. Leon.